

інституції, зокрема, у розвитку української етнології, популяризації етнографічних студій і наданні їм належної ваги у наукових дослідженнях. Саме завдяки йому, одним із провідних напрямів діяльності НТШ став розвиток етнології, що відображалось в започаткуванні кількох видань для публікації етнологічних матеріалів, у тому числі й «Матеріалів українсько-руської етнології», які редагував Хв. Вовк. Крім того, він як член НТШ популяризував українську етнологію і антропологію в європейському науковому просторі.

Список використаних джерел

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] «Наукове Товариство імені Шевченка (НТШ) у формуванні та розвитку української науки». Книжкова виставка – 2017. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3548> Дата перегляду: 07.04.2023
2. Конта Ростислав Михайлович. Етнографічні дослідження в Науковому товаристві ім. Шевченка на початку ХХ ст. (на матеріалах «Хроніки НТШ»). Записки історичного факультету, 2013, 24.
3. Багрій Марія, Білавич Галина. Наукова, освітня, публіцистична діяльність українських письменників–членів НТШ у Львові (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). Інноватика у вихованні, 2020, 1.11: С. 25-35.
4. Савенко Віктор. Діяльність НТШ в українознавчій сфері (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). Україна–Європа–Світ. (Серія: Історія, міжнародні відносини). 2010. Вип. 2010, 5: 109-116.
5. Зайцева Зінаїда Іванівна. Етнологічні дослідження в НТШ: від становлення до системності (1892–1914). Вчені записки КНЕУ імені Вадима Гетьмана. 2014. №16. С. 223-228.
6. Матеріали українсько-руської етнології. Львів, 1899. Т.І. 228 с.
7. Бурдуланюк Василь. Наукове товариство імені Шевченка – всеукраїнський науковий центр кінця ХІХ – початку ХХ століть. Література, Фольклор, Культурологія. 2007, 323.
8. Листування Федора Вовка з Володимиром Гнатюком / Упоряд. та комент. В. Наулка, Н. Руденко, О. Франко. Передмова В. Наулка. Львів; Київ, 2001. 216 с.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Масненко В.В.

РУДНИЦЬКИЙ СТЕПАН ЛЬВОВИЧ – ФУНДАТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ НАУКИ

Захарченко Д.С.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

e-mail: zaharchenko.danylo@vu.cdu.edu.ua

Актуальність теми дослідження першочергово полягає в тому, що в умовах утвердження української національної державності та європейської інтеграції, які є на часі в умовах сьогодення, стрімкими темпами зростає роль науки, зокрема історичної та географічної. Власне кажучи тих наук, які покликані аналізувати уроки минулого та узагальнювати набутий досвід кінця ХІХ – початку ХХ століття. У цьому руслі актуальності набуває вивчення життя та діяльності українських інтелектуалів та громадсько-політичних діячів цієї епохи історії

України. Однією з таких постатей є Степан Рудницький, який завше приковував до себе погляди дослідників, як основоположник української географії, як етнограф та картограф, як вчений, який визначив українські національні території і окреслив етнічні кордони на картах. Варто зазначити, що саме академік С. Рудницький ввів у міжнародний обіг в 1905 році географічний термін «Україна», а також став творцем наукової географії України. З ім'ям Степана Рудницького пов'язаний також новий рівень розвитку землезнання українських земель.

Ім'я академіка Степана Львовича Рудницького – фундатора української географії і першого географа України з широким європейським світоглядом тривалий період було викреслене з наукового вжитку. Як і багатьох інших інтелектуалів України, внесок яких до духовної світової скарбниці є беззаперечним та достатньо вагомим, Степана Рудницького також спіткала трагічна доля – безіменної жертви ГУЛАГу.

Становлення та піднесення діяльності Степана Рудницького, як наукової так і громадської, хронологічно збігається із періодом надзвичайно потужної національно-визвольної активності українського народу за свою самостійність та державну незалежність. Головною географічною основою нації, на думку Степана Львовича Рудницького, є національна територія. У державобудівництві визначальним має бути національний принцип.

Варто зазначити, що саме Степан Рудницький розповідав у своїх працях про те, що у складі Австро-Угорської та російської імперій, є території, які не належать цим двом імперіям, а населення яке проживає там ще з доісторичних часів є автентичним і має право на власне державне утворення. В умовах сьогодення для нас архізначимою є фраза Степана Рудницького проте що самостійність України є неможливою та немислимою без Кримського півострова. Також вчений зазначав про стратегічну важливість Чорного моря, як «єдиного доброго природного кордону, щоб вести діалог та відстоювати власні національні інтереси із заходом (Польщею) і сходом (росією).

Власне кажучи, етнічні межі України вчений визначав від Карпат до Кавказу (від Галичини до Кубані), від Полісся до Причорномор'я. Надзвичайно важливою у цьому контексті є спільна концепція М. Грушевського та С. Рудницького, які доводили думку, що перш за все Україна має національно реалізуватися в своїх етнографічних межах. А основним гаслом їхньої думки була теза: «Там де є українець – є територія України».

Варто наголосити на тому, що мрією життя вченого було створення багатотомних праць, зокрема таких, як «Географія України» та «Система загальної й описової географії». Безумовним позитивом цієї мрії було те, що для реалізації цього задуму всі можливі умови Степан Львович Рудницький вбачав лише в межах України.

Наукова спадщина Степана Львовича Рудницького – різнобічна, адже це і учений зі світовим ім'ям, і перший науковець на теренах нашої країни, який створив українську національну географію, і географ-природодослідник, і

географ-картограф, і антропогеограф, і історик, і краєзнавець, і активний громадсько-політичний діяч. Однією з особливих заслуг вченого у науковій царині є те, що він започаткував картографічний напрямок в українській географії.

С. Рудницький дав ґрунтовний опис геоморфології долини Дністра, а також карпатських річок, першим ввів в обіг термін «пенеплен» до Українських Карпат, подав геолого-геоморфологічний нарис вулканічного пасма Закарпаття. Значний вклад вніс вчений у розробку української географічної термінології [15, 86].

Надзвичайно цінним є внесок вченого, як педагога у розвиток краєзнавчих студій і освіти. У шкільній же географії учням, на думку, Степана Рудницького необхідно першочергово подавати якнайбільше відомостей про природу рідного краю.

Степан Львович Рудницький вже в перших своїх працях стояв на позиціях самостійництва. Не автономія, не федеративна частина іншої держави, а самостійна, незалежна, суверенна держава Європи – такою уявляв собі вчений Україну. Визначальним на думку вченого має бути національний принцип при будівництві незалежної держави. Виходячи з цього твердження, вчений виводить перший геополітичний постулат: «українська справа – це проблема нової великої національної держави Європи» [1, 333].

С. Рудницький здійснює аналіз політико-географічного відношення до України її безпосередніх і посередніх сусідів. Вчений розглядає проблеми формування нашої держави з погляду економічної географії і географії транспорту. Основна ідея полягає в тому, що «змагання українців до здобуття своєї самостійної держави мають не лише національний, але й економічний підклад». По суті це було обґрунтування економічного принципу державобудівництва.

Степана Львовича Рудницького по праву можна вважати основоположником української політичної географії. Предметом якої він вважав «взаємини держави з її територією». Вчений С. Рудницький, виходячи з природно-ресурсного потенціалу історичних, економічних традицій українського народу, окреслював перспективу розвитку народногосподарської системи України як самостійної держави, структури її господарства і пріоритетних галузей в ньому (особливо хліборобства), місця України у світі і у Європі, участі як виробника продукції і посередника торгівлі. [2, 65].

Вчений ніколи не мав сумнівів щодо того, що український народ здавна жив, живе й житиме, навіть тоді коли весь світ, «закривши собі очі, репетував заодно: нема України, нема українців». На думку Степана Львовича Рудницького, «Україна обіймає цілком окремішній суцільний простір, причому багатий на природні ресурси», тому вона є стратегічно важливим партнером до європейських країн.

Провідного значення в системі шкільної освіти Степан Львович Рудницький надавав національному аспекту: адже разом зі знаннями про історію, природу,

культуру у дітей розвивається любов до рідної землі не може людина вважатися інтелігентною, якщо вона не знає рідного краю.

Отже, наукова спадщина Степана Львовича Рудницького – різнобічна, адже це і учений зі світовим ім'ям, і перший науковець на теренах нашої країни, який створив українську національну географію, і географ-природодослідник, і географ-картограф, і антропогеограф, і історик, і краєзнавець, і активний громадсько-політичний діяч. Однією з особливих заслуг вченого у науковій царині є те, що він започаткував картографічний напрямок в українській географії.

Список використаних джерел

1. Дністрянський М. Антропогеографічні ідеї і погляди Степана Рудницького // Академік Степан Рудницький – основоположник української географічної науки : зб. наукових праць / Львівський ун-т ім. І.Франка ; відп.ред. О. І. Шаблій. – Львів: [б.в.], 1994. – С.42-50.
2. Штойко П. І. Степан Рудницький. 1877-1937: життєписно- бібліографічний нарис / П. Штойко відп. ред. О. Купчинський ; Наукове товариство імені Шевченка у Львові. – Л.: [б.в.], 1997. – 181 с.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Лисиця Л.Г.

ПОСЕЛЕННЯ СКІФСЬКОГО ЧАСУ ПОБЛИЗУ СЕЛА БАБИЧІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кузьменко Я.Ю.

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: yaroslavstudent2019@gmail.com*

Поблизу села Бабичі Черкаської області відомо кілька поселень скіфського часу – городище та ряд селищ. Деякі пам'ятки, як городище, відомі ще з ХІХ століття. Ряд селищ було відкрито в другій половині минулого століття. Про інші селища скіфського часу стало відомо нещодавно.

Городище скіфського часу у селі Бабичі розташоване за 0,66 км на захід від центру села на підвищенні першої надзаплави правого берега річки Росава в урочищі Вітряки. Пам'ятка багаточасова. Площа близько 12 га. Першу згадку про городище виявлено у французького археолога ХІХ століття Ф. Д. де Монпере в його статті «Кургани, городища та вали заходу Росії» за 1847 рік, але без культурної привязки в переліку інших городищ [8, 141]. Вже в переліку городищ скіфського часу бабичанське городище згадує український археолог В. Данилевич у своїй праці «Археологічна минувшина Київщини». Тут городище фігурує як величезне поруч з Пастирським, Мотронинським та ін., що може вказувати на те, що площа, визначена на сьогодні, може бути далеко не остаточною [1, 90]. В 1979 році, під час археологічної розвідки по р. Росава, археологом О. Приходнюком на площі 1000×100м була зібрана скіфська кераміка [6, 97]. Так як до того часу